

Огородник Н. Є.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови в судновій енергетиці

*Херсонська державна морська академія
м. Херсон, Україна*

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Закономірно, що з розвитком постіндустріального суспільства та домінуванням інформаційного сектору економіки, зосередженого, головним чином, на оперуванні інформацією – її виробництві, зберіганні, обробці, обміні й споживанні – суттєвих змін зазнає спосіб життя людини та світоустрій в цілому. Вочевидь, формується нова цивілізаційна парадигма, за якої інформація стає рушійною силою розвитку і прогресу, й відповідно, спонукає до інтелектуальної активності.

З превалюванням інтелектуальних видів діяльності, за припущенням учених, змінюватиметься сама сутність людини та зростатиме новий тип людей: Homo sapiens з *людини розумної* поступово перетворюватиметься у Homo intelligens – *людину тямущу* [1, с. 9; 2, с. 317; 7, с. 482], інакше кажучи, інтелектуала – людину розумової праці, з високорозвиненим інтелектом і аналітичним мисленням [3].

Високоефективна в інформаційно-аналітичній діяльності така людина зазвичай здатна добре й швидко міркувати, схоплюючи суть речей, а, за потреби, спроможна також докладно обмірковувати й обґрунтовувати свої дії. Тож, серед її ділових якостей урівні з дотепністю і кмітливістю значяться також розсудливість і розважливість, які разом створюють корисну основу як для швидкого та своєчасного реагування, так і для прийняття складних, виважених, ретельно перевірених рішень. Посилювані навичками та вміннями колективно-компетентісної взаємодії на основі ефективної комунікації англійською мовою такі ділові якості є на сьогодні практично неоціненними.

Фахівців саме такого рівня потребує й сучасна мореплавна галузь. Відзначаючи докорінні технічні зміни, що відбулися у світовому флоті за останні десятиліття стосовно безпечної експлуатації судна і, насамперед, безперебійного функціонування суднової енергетичної установки (СЕУ) як головного бортового комплексу та інших загальносуднових систем і механізмів, експерти з питань підготовки суднових механіків водночас вказують на парадоксальність наслідків модернізації флоту [4].

В умовах міжнародного екіпажу неостаннє місце у ланцюгу перерахованих цінних якостей сучасного моряка належить також умінню успішно спілкуватися під час колективних обговорень і пошуків відповіді на виклики, що постали.

Разом з тим, дослідники вищої професійної освіти, морської зокрема, відзначають її вкрай недостатню увагу формуванню вмінь приймати рішення в умовах невизначеності. Сучасний навчальний процес з диференційованим викладанням різних дисциплін практично не має проєкцій у реальну професійну діяльність, котра, зазвичай, характеризується вираженою міждисциплінарністю.

Тож, озброєні розрізненими знаннями молоді фахівці почуваються абсолютно безпорадними, опиняючись у ситуаціях, коли фактичний стан речей не збігається з наявними знаннями про це і зовнішній виклик не отримує протидії через відсутність досвіду реагування на нього [6, с. 312]. Додамо до цього ще один надважливий фактор – фактор непевного спілкування англійською мовою, що виявляється цілком імовірним і закономірним, по-перше, в умовах надзвичайної ситуації, а по-друге, в обставинах з певним ступенем невідомості та браку знань, і становище практично перетворюється на патове.

Зрозуміло, що в умовах високої невизначеності щодо розвитку ситуації особливого значення набувають уміння скеровувати власні розумові зусилля на пошук адекватного рішення виниклих проблем. Здатність самостійно виробляти у себе необхідні компетентності визначається науковцями як метакомпетентність [6, с. 312]. Вище вже йшлося про те, що розвиток метакомпетентностей закладає основи майбутньої затребуваності на ринку праці завдяки їх міждисциплінарному, а отже універсальному характеру, що уможливає вирішення будь-яких професійних і життєвих проблем. І майже неоціненними вони стають, якщо підкріплені високого рівня сформованості англомовною комунікативною компетентністю в професійному спілкуванні.

Чималу роль у розвитку метакомпетентностей відіграють когнітивні процеси, точніше, мислення і метамислення. Саме механізм мислення, на думку вчених, відіграє найважливішу роль у формуванні здатності пристосовуватися до мінливих умов, критично сприймати реальність і приймати оптимальні рішення. Через неможливість хоч як прогнозувати розвиток подій в умовах повної невизначеності, виникає потреба в альтернативних способах стимулювання власної розумової активності для переформатування своїх психічних процесів та налаштування їх на інакший, принципово відмінний від раніше усталеного алгоритм функціонування.

Учені запевняють, що змінювати формат власного мислення допомагає механізм *метамислення*, як такий, що є на рівень вищим за наявний, на чому акцентує давньогрецький префікс *мета-* (μετά-) зі

значенням *услід, за, після*, вказуючи на наступність у розвитку та прояві [6]. Вартою уваги є також позиція, за якою усі метапроцеси диференціюються не лише за критерієм їх більшої складності, а також за їх спрямованістю, тобто предметом впливу [5, с. 6–7]. Найбільш повноцінно вони розкриваються, функціонуючи в системі, сукупно з усіма іншими властивостями й якостями особистості, задіяними у розв'язання певної задачі.

Отже, як здатність пізнавати, аналізувати, а також змінювати власний спосіб мислення, максимально пристосовуючи його до вирішуваної проблеми, *метамислення* здійснює водночас як когнітивну (пізнавальну), так і регулятивну (налагоджувальну) функції, виступаючи інтегративним механізмом регуляції діяльності та поведінки особистості, а також засобом розв'язання нерозв'язуваних, здавалося б, проблем.

Досить обнадійливими є результати сучасних наукових досліджень з питання розвитку метакогнітивних здібностей у студентів. Зокрема, діагностика рівня розвитку рефлексії, визнаної головним показником метамислення, що забезпечує свідоме самостереження з подальшими переосмисленням і перетворенням, виявила стійку тенденцію до зростання проценту студентів з її високим і середнім рівнем прояву за умов використання спеціальних технологій навчання [5, 6].

Крім того, накопичені у психології дані про тісний взаємозв'язок між мисленням та мовленням свідчать на користь діагностики метамислення студентів шляхом спостереження за їх мовленнєвою поведінкою. Як індикатор особливостей розумової діяльності та як їх безпосереднє виявлення у словесній формі, мовленнєва поведінка виступає повноцінним матеріалом для розпізнавання метакогнітивних здібностей. Англomовна мовленнєва поведінка майбутніх моряків під час виконання своїх професійних обов'язків і взаємодії з іншими членами міжнародного екіпажу є одним із найважливіших показників рівня їхньої готовності до професійної діяльності, а також умовою високої конкурентоспроможності на ринку праці.

Оцінка професійних якостей моряка відбувається в умовах інтернаціонального професійного середовища, де основним засобом спілкування визнано англійську мову. Тож, показниками професійного росту поряд із суто професійними навичками та вміннями нерідко слугують сформовані англomовні мовленнєві вміння:

- представляти розроблений план, або стратегію діяльності;
- визначати проблему, формулювати цілі та завдання;
- окреслювати контекст роботи;
- узгоджувати діяльність з кінцевим результатом та вимогами;
- усвідомлювати та вербалізувати (описувати словесно) «глухі», або безвихідні напрямки діяльності;

– корегувати стратегії, оцінюючи успішність діяльності [6, с. 313].
Доведено, що спроможність до названих дій підтверджує здатність фахівця до свідомої регуляції власної розумової діяльності, а отже є проявом здібностей до професійного мислення вищого гатунку, тобто метамислення.

Серед способів, або так званих метакогнітивних стратегій формування та розвитку вказаних умінь, що можуть бути застосовані на заняттях з англійської мови, дослідники питання та викладачі-практики називають різні варіанти активних методів навчання, як-от кросс-технології Knowledge Wave, рефлексивний асистент, ієрархічний підхід, технології ситуаційного центру тощо. Головним об'єктом даних навчальних стратегій є, переважно, формування рефлексивних і регулятивних способів мислення, заснованих на між дисциплінарних зв'язках у навчанні. Вміння аналізувати та, за необхідності, змінювати власний спосіб мислення засобами англійської мови відповідно до вирішуваної проблеми на борту становлять особливу цінність для майбутніх моряків, забезпечуючи їх інструментами управління ризиками та подолання невизначеності щодо розвитку ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лях В. В. Свобода самореалізації у контексті інформаційно-комунікативних процесів / В. Лях // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. – К., 2008. – Вип. 73. – С. 3-27.

2. Богданова Н. Г. Проблема самореалізації людини у сучасному інформаційному суспільстві / Н. Г. Богданова // Гілея: науковий вісник. 2017. – Вип. 126. – С. 316–319. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_126_78

3. Великий тлумачний словник сучасної мови. – Режим доступу: <https://slovnuk.me/dict/vts>

4. Костылев И. И., Мясников Ю. Н., Петухов В. А. Совершенствование подготовки судовых механиков – требование времени. // Атомная стратегия XXI. – 2014. – № 91. – С. 20–21. – Режим доступу: <http://www.proatom.ru/files/as91.pdf>

5. Пасічник І. Д., Каламаж Р. В., Довгалюк Т. А. Мислення як метакогнітивний феномен // Наукові записки. Національного університету «Острозька академія» Серія «Психологія» / ред. кол. : І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, Л. В. Засєкіна та ін. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – Вип. 1. – С. 3–17.

6. Чернявская В.С., Самойличенко А.К., Несмеянов С.Г. Опыт разработки критериев и показателей метамышления, как категории востребованности выпускника, в условиях реализации кросс-

технологій // Мир науки, культури, образования. – 2012. – № 6 (37). С. 312–313.

7. Masuda Y. Hypothesis on the genesis of homo intelligens / Y. Masuda // Futures. Guilford, 1985. – Vol. 17, № 5. – P. 479–494.

Огренич М. А.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов

*Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В МАГІСТРАТУРІ НЕМОВНОГО ВНЗ

Сьогодні у процесі модернізації системи освіти України особливе значення надається гуманітарній складовій навчання студентів магістратури, яка передбачає використання іноземної мови як у їхній майбутній професійній діяльності, так і в повсякденному особистому спілкуванні.

Складність англійської підготовки магістрів у немовних ВНЗ полягає в тому, що майбутній фахівець повинен бути в змозі приймати нестандартні рішення, самостійно здобувати знання і вирішувати різноманітні проблеми; мати не тільки фундаментальні знання з основних дисциплін, а й вміння творчо використовувати різні методики, спираючись на досвід, накопичений у період навчання.

Мовна компетентність магістра не обмежується тільки володінням певним словниковим складом, умінням зрозуміти текст за фахом або здатністю підтримати бесіду на побутові та робочі теми. Успішна професійна діяльність неможлива без аналізу зарубіжних наукових досліджень, що публікуються англійською мовою, обміну інформацією та практичним досвідом.

Мета навчання студентів магістратури іноземної мови залежить від вимог сучасного суспільства до рівня розвитку особистості майбутнього фахівця. Вони безпосередньо пов'язані з основними постулатами сучасної парадигми освіти, а саме: орієнтація на безперервність набуття знань, пріоритет самостійної роботи, самоконтроль і самооцінка, готовність працювати з сучасними джерелами інформації, спрямованість навчання на оволодіння комунікативними навичками і вміннями. Головна з них – формування такого рівня комунікативної компетенції